

VERŠE ZE ŠKOLY



STRAŠÁK

Ve stopách Ovidiových Metamorfos

Zhavé polední slunce tak na zlaté lučiny praží.
Přes pole nese se vánek, jenž rozchvívá trávy a klasy,
které se klátí, jak kdyby je zpila ta opojná vůně
letního poledne. Vůkol je ticho. A žhavým
5 azůru mořem se šine to obrovské, zářící slunce.
Obilí žhavého klasy jen zpívají nadšené sloky
azůru, vánku a slunci a velebné Přírodě božské.

Ticho je, ticho. Však náhle z úvozu vzněsl se vzhůru
vyrušen jakýsi pták a tak zlekaně zakřikl v lesy.
10 Jistě jej polekal kdosi, jenž plíží se cestičkou od vsi. —
Opravdu někdo se zdvíhá tam v zeleném úvoze z trávy.
Poutník snad znavený vedrem. Ne, mladistvá hlava se
zvedá,
rusý a zcuchaný vlas, jak jen Spánku sladkého ruce
dovedou šelmovsky splést. A očí pak ospalých pára
15 potouchle hmouří se líně. Již vystoupla postava zcela.
Zelení trávy se leskly dvě bosaté chlapecké nohy.
V ruce má lískový prut a v srdci nehezkou vášeň.
Osvěžen spánkem se plíží tím klidným a zářícím krajem
srážeje hlavičky květů.

Jak motýl zasažen ranou
20 naposled zatřepe křídlem, pak bezvládně snáší se dolů,
tak květy rudých kol máků se holí tou srážené chvějí.
Lesa pak podél se vine luk zelených koberec pestrý,
bůjná a vysoká tráva teď tichounce ve slunci dřímá.
Doprostřed louky hned míří své kročeje chlapcova noha.
25 Zlaté tam, vysoké hlavy řad slunečnic k Heliu točí.
Hoch se již těší. A v žilách mu víří ta nehezká bůjnost.
Narvátí chtěl by si hrdých a vznešených, vysokých květů.

Radostně vztahuje ruce — však náhle se v květech

cos pohne —

zděšeně pohlíží v tvář čísi hroznou a zbrázděnou hněvem.

30 Do mozku proniká zrak toho divného hrozného tvora,
zelené oči se vpíjí až do jeho chladného srdce.

Ztrnulý hrůzou teď stojí. Prut z ruky mu vypadl strachem.

Necítí ničeho již, jen ty zlostné a zelené oči;

z místa se nemůže hnout. Nohy ztrnuly hrůzou jak tyčky.

35 Pomoci rukama chce. Jen je rozpřáh, ztuhly však také.

Úžasem otevřel ústa, však hrůzou je zavřítí nemoh.

Očima jenom kol kouká. A neznámý k úsměvu šíří

vousaté, smyslné rty a již mizí v slunečnic trsech.

A divoký dříve ten chlapec teď změnil se v strašáka hrůzou,

40 nehybný, bezmocný stojí, kde slunečnic týčí se řady.

Ticho zas, ticho. Jen kvítka svou hlavičku zvědavě zvedly.

*

Když pak se modravý soumrak tam od lesů do polí valí,

měsíce stříbrné světlo když oblévá lány a lesy,

odkudsi z daleka zazní večerní chorovod dívek,

45 vychází na louku fauni a rusalky lehounkým krokem.

Panova píšťala zve je tu všechny k tichému tanci.

Od svých slunečnic zírání ten ubohý strašák k nim toužně.

Nebojí fauna se hledu, vždyť srdce již necítí v hrudi,

tiše jen zrakoma hledí tam na tance v měsíční záři.

ČERNÝ DÉMANT

Tisíciletým zocelen spánkem,
pradávné ohně hýčkaje v lůně
vytažen byl kdys z vyhaslé tůně,
uvítán znovu nebeským vánkem.

- 5 Noci, v nichž dřímal, tmavým svým hávem
zhalily jej a vtiskly mu v čelo,
na kterém dříve slunce se chvělo,
chmurnou svou pečeť v objetí tmavém.

- 10 Uvnitř však v srdci plameny žily
vznícené trópů slunečním palem.
Tehdy se znovu vzbudily síly,

vyšlehly vzhůru, zaplály, vřely,
o dávném slunci, hynouce žalem,
ohnivou píseň bouřlivě pěly.

M A T K A

Máti má drahá modrým svým okem
ve tvář mi hledí a hovoří ke mně :
»Plamenem války vzplanuly země.
Jsi mojí synem, či mojí sokem ?

5 V rudé se krvi srážejí meče,
jak by v ně tisíc satanů vjelo.
Dokaž mi, že jsi bílé mé tělo,
dokaž, že krev ti rudá z ran teče.«

10 »Rodičko velká,« válečnou vřavou,
vřeskotem polnic, děl písni dravou
proráží hlas, jenž přehluší všecko.

»Srdce to moje v souzvuku s твоjím
bouřlivě bije úderem dvojitým.
Rudé je, rudé! . . . Tvoje jsem děcko!«

ČAS VŠE MĚNÍ, I ČASY,
K VÍTĚZSTVÍ ON VEDE PRAVDU

Kollár

Zpuchřelé božstvo dolů se kácí,
zavanul svěžejší vzduch.
K nové se lidstvo schyluje práci.
Jaký to svěží a bujarý ruch!
5 Copak jest příčinou tohoto jasu?
»Duch času!«

Léta jdou skokem, — a názory mladé
nejsou již hebounké tak.
S léty též vráska se na čelo krade,
10 zemdlí a otupí zrak.
Kdopak jim setřel tu dřívější krásu?
»Duch času!«

Diadém padá již s hrdého čela,
kácí se, dříve kdo ved.
15 Nové zas pravdy, hesla tak smělá
ženou se do světa v let.
Kdopak jim pomoh, že ovládla masu?
»Duch času!«

Vše však se rodí, by zemřelo zase.
20 »Účelnost v přírodě« jest.
Na co jsme bojácně patřili v žase,
na to vždy tvrdší jest pěst.
Změní se pravdy, vyblednou hesla,
změní se doby i den,
25 do vody sražen, kdo dřív řídil vesla,
bouřnému příboji v plen.

Každická doba má jiného Krista,
nad každou jiný též mrak.
Kde tedy pravda? Vznešená, čistá,
30 jasná jak dítěte zrak? —
Bohužel pravda, po níž tak pasu,
dřímá — až na konci času.

DOBROVSKÝ
PŘEHLÍŽÍ ŽIVOTNÍ SVÉ DÍLO

Fiktivní monolog

Ach, smutno jest tu. Za listem list padá
v zem ztrouchnivělou; monotonně, tiše
se chvějí větve zarmoucených stromů.
A chladno stále do duše až mojí
5 se tiskne svými studenými prsty.
Tak zdá se mi, že srdce všechny jiskry
již vykřesalo.

Zima, zima, zima...

Mé spisy, neladně tak rozházené,
vy choulíte se zimou také. Nevím,
10 ach, nevím, zda ten plamen mojí lásky,
jež vložil jsem v ty suchopárné řádky,
jest s to, by rozechřál tak křehkou půdu,
by rozbil ony mrazné spousty ledu.

A vy, kteří tam v stínu minulosti
15 své slabé, dětské ruce pozvedáte,
zda nepadnete vprostřed svojí práce?
Zda neskloníte hlavu na svá prsa,
zda nemávnete marně svojí rukou
a nepůjdete zase tak jak dříve
20 v cizáckém rouše po své vlastní zemi?

Ach jenom trochu moci odhrnouti
tu temnou oponu, jež zahaluje všecko.
Jen nahlédnout, zda za ní teplé světlo,
či mrazná noc.

Jen to a nic již, nic, nic!

25 Což možno věřit, že by slabý stromek,
jež sekera kdys pohmoždila tolik,
že rozmýšlel se, zdali mřít, či žít,
že on tak křehký v lese velikánů
by vzpřímil se zas v nové, jasné žití?

30 Již zázraků dny dávno pominuly
a jak bych rád v ně věřiti chtěl nyní.
Vše v rukou času. Kriticky on zkoumá
svým chladným zrakem příčiny a děje,
logicky přede nitky osudů všech,
35 ať lidí, národů, či celých světů.
Kdo sláb, ten padne. Silní půjdou dále,
až silnější je pod nohy zas strhnou.

Ba smutno nám, vy milé moje knihy.
Vás zrodil jsem, když snoubil jsem se s dobou
40 již dávno minulou. Tam v pergamenech
jsem sbíral písmeny, jež hrdě zněly
svobodnou písní, pečetě ty hrdé,
jež zpráchnivěly v ztuhlém vzduchu skříní.
To vše jsem sbíral, jako shání lékař
45 lék na tělo již zesláblé a chabé,
by proburcoval k novému je žití.

To vše jsem vložil ve vás, knihy moje.
A v spřízněnou-li ruku někdy padnou
ty bílé vaše stránky, rcete tomu,
50 jenž čísti bude, aby četl také,
co srdcem svým jsem vepsal mezi řádky.

Jsem znaven již a půjdu ulehnouti.
Až usnu, bděte vy a bděte dobře!

VŽDYŤ JSME JEN JEDNOU NA SVĚTĚ!

Jde od kolébky ke hrobu
kratičká naše stezka.
Jdeme-li smutně, — trudná je,
a zpíváme-li, — hezká.

- 5 Jen jednou po ní kráčíme.
Kdo ví, co za ní číhá?
Jsou číše, po nichž marně se
ret duše naší zdvíhá.
Je za ní sad, jenž květy plá
10 a dýchá vůni nebe?
Jest za ní zima, zlostná, zlá,
a mráz, jenž v líce zebe?
Či konec všeho, smrt a smrt,
ni léto, ani zima?
15 Ničeho my tu nevíme.
Jen strach nás vždycky jímá,
když vzpomeneme na mezník
své přikázané pouti.
Vždy cosi v ucho šeptá nám,
20 že život, třebaž rmoutí,
jest stokrát lepší smrti té
i záhrobního bytí,
jež pláče slzou voskovic
a v svících mdle se třpytí.
- 25 Pryč myšlenky, jež setkány
jsou z pochmurného flóru!
Pryč písně, jež jsou zpívány
v pohřebním smutném sboru!
Jdem nyní cestou života

30 a heslo naše: »Žijme!«
Všech sladkých plodů okusme
a všechna vína pijme,
jež Život Dárce podává,
by osvěžil nám líci.
35 Vždyť stačí jen se pousmát
a hezké slovo říci, —
hned stojí slunce nad námi
a stín hned nazad zmizí,
hned byly cesty minulé
40 jsou dávné tak a cizí.
Hned vůně vítr přinese
a líbezně nás laská,
hned v cestu naši vystoupí
neznámá, svěží kráska.
45 Má rudé rty jak jahody.
Proč nelíbat, když vábí?
Přeludy stranou odhodme,
zaviňme do hedvábí,
jen život v ruce uchopme
50 a vyzvedněme k nebi.

Jen jednou jdeme životem.
Hrob před námi se šklebí.
Jest nad ním křížek zlomený
a deštěm smyté jméno.

55 Čím více žijem, tím je víc
zlo Smrti oddáleno.

Zpějeme-li se životem
jak jasným, čistým vínem,
tu jistě v smrti spočinem

60 jak ve poklidu stinném.
Když nenaleznem zhola nic
tam na konci své pouti,
můžem přec píseň jásavou
pohledem, jenž již se hroutí,
65 zahlédnout silou vířivou,
jež bouřlivě v nás žila,
byť lebku naši zpuchřelou
již klenba hrobu kryla.

PER ASPERA AD ASTRA

Rytíři mladý, který dnes jas bereš svého štítu,
dej pozor, ať ti na cestě, jež plna zla a trní,
tvůj čistý erb a prapor jasný nikdo neposkvrní,
ať v návrat tvůj se zatřpytí jak kvítko na pažitu.

5 Sta draků číhá v jeskyních, sta saní čeká v skrytu.
Zle bude těm, co na cestu se dobře neobrní,
a hanba těm, kdož z lenosti své tak jsou nepatrní,
že stopu prachu silničního v erbu mají vrytu.

Ty dej se cestou úkladů! Máš pevnou páž i svaly.
10 Neustupuj, běž stále vpřed, byť jiní zpět tě zvalí.
Jdi k horám tam, kde před tebou se hvězdy budou skvíti.

Když na čas ruka ochabne a v srdci uzříš chmuru,
tu k nim se obrať, hlavu svoji k nebi zvedni vzhůru
a uzříš, ke hvězdám že lze jen strmou cestou jíti.

BLAHODÁRNÉ NÁSLEDKY
KNIHTISKAŘSTVÍ

Když Gutenberg den celý v práci strávil,
unaven večer schýlil hlavu v dlaně.
Již noční vánek staré domy zdravil
a černý soumrak pověsil se na ně.
5 Tesklivé stíny táhly jeho hlavou:
Zda práce, kterou počal, dojde cíle?
Zda nepochybil, dal se cestou pravou,
zda příhodná mu dnešní těžká chvíle?
Pak vytáh měsíc odraný a chudý.
10 Počítal chvíli. Součet nesouhlasil.
Zamával rukou, zahnal těžké trudy
a matně blikající svíci zhasil.
Již přicházelo na něj libé snění,
když náhle zaslech v koutě u stolice,
15 kde litery své nechal, — lehké šramocení.
Procitl v mžiku, pozvedl své líce.
Pátravě zvedl oči. Všude tma jen
naň otvírala svoje temné rámě.
Však v těchto tmách ruch jakýsi byl ztajen,
20 že nemoh dříve zaslechnouti klamně.

Však náhle co to!

Písmen jasná řada
(z nich každé jako hvězda ve plápolu)
se z krabice již do světlice vkrádá
a lehkým krokem poskakuje k stolu.
25 Jak nožky jejich o podlahu klepou!
Hle, každé již se jako voják staví
v krásného šiku řadu velkolepou
tu na stole, tak blízko jeho hlavy.

Hle tam je »S«. Jak křiví se a syčí.
30 »U« roztahuje toužně svoje ruce.
»I« mává na ně dlouhou svojí tyčí
a »Z« se svíjí v zoufalství a muce.

»Co chtějí po mně?« šeptal mistr bledý,
udiven otvíraje svoje oči.
35 Však písmenka již na něj zářné hledy
z všech stran a ze všech koutů chtivě točí.
Jsou seřazena ve slova a věty.
Čte Gutenberg, však strachem sotva vidí,
neb zdá se mu, že duch tu zlý a kletý,
40 jenž všechna tato temná kouzla řídí.
Čte starý mistr. Jako písmo zlaté,
vepsané v temné noci černé stránky,
tak před zrakem mu planou hlásky klaté.
Čte šeptaje a rukou hladí spánky.

45 »Náš otče rodný!« (k údivu tak vidí)
»nermuť svou hlavu, přijde jistě chvíle,
kdy nejslavnější budeš ze všech lidí
a na prahu se octneš svého cíle.
My jako dukáty se rozletíme
50 v komnaty paláců i jizby chudé,
kde jasnou září svou se rozsvítíme,
že všude po čase jen jas a světlo bude.
I kdyby část z nás kouzelníci kletí
svým černým jedem prudce otrávilí,
55 většina přece k srdci lidí vzletí
a ozlatí jim na čas trudnou chvíli.
I kdyby dnes tě velký smutek tížil,
přec zítřek vděčně k nohám tvým se skloní.
A proto k práci! Nač bys hlavu nížil.
60 Tvá cesta svatá, chutě kráčeť po ní!«

Pak zhaslo vše a zase ticho kolem...

Když mistr ze svého se vzbudil spaní,
sám seděl v jizbě za dubovým stolem
a v okna padal slunce pozdrav ranní.

KOLOBĚH VOD

Plujeme tiše.
Kam, nikdo neví.
Z neznámé říše
zpíváme zpěvy.

5 Ze hlubin země, z tajemných skrýší
tryskáme vzhůru v půlnoční tiši.
Přes strmé břehy, kol skal a lesů
letíme prudce v divokém plesu.

10 Lesy se chvějí
pod naším skokem.
V šíleném reji
letíme tokem.

V krajině rovné, v klidu a míru
hltáme pěny divokých vírů.

15 Sonaty svojí andante hráme,
na vlnách svých je ukolébáme.

20 Dech širých plání
vášně nám hasí.
Do vod se sklání
bohaté klasy.

V jezeru tichém šeptáme s břehy.
Zjasněny nebem plny jsme něhy.
Noci když jasné lehnou si v kraji,
stříbrné hvězdy s námi si hrají.

25 Touha však stará
po dávné pýše
v srdci nám hárá,
žene nás výše.

30 Neznámé ruce v objet nás berou,
tisknou nás k sobě, na hrud' svou šerou.
Mračnou loď naši vichřice ženou,
ztemněla přída šedivou pěnou.

35 Letíme prudce
zvířeným nebem,
sraženy v půtce
ohnivým hřebem.

V rachotu hromů, skuhrání bouří
padáme dolu v šedivém kouři.

40 V tisíci slzách stříkáme kolem,
zničeny pádem, zklamané bolem.

Šedivým hávem
skryje nás země.

V objetí tmavém
tiskne nás jemně.

45 V půlnocích šerých, ve tmavém koutku
čekáme dotek čarovných proutků.
Čekání zvolna v spánek se mění,
o taji sníme znovuzrození.

JEDNOU RANOU DUB NEPADNE

Přátelé, ten dub nám stíní
v zahradě už dlouhá léta.
Všechny záře, všechny jasy
zhltne jeho klenba kletá.
5 Tma tu jako ve márnici.
Nepustí ni kapky světla.
Hleďte, našem na záhone
žádná kvítka nevykvetla.
Nuž již dosti! Srazíme jej!
10 Statečnosti brusme pily,
vtipu ostré nebozízy,
sekyry své mužné síly.
Všechno z ocele je skute,
napuštěné vlastní krví.
15 Uzříte, jak zachvěje se
hned, jak padne úder prvý.

Nepadne dub jednou ranou,
zvláště ten, jenž tuto stojí.
Tisíckrát v něj udeříme,
20 byť jsme sami padli v boji.
Nelze déle v stínu státi,
nelze ve tmách tisknout pěsti.
Statečný vždy odhodlaně
ke štěstí si cestu klestí.

25 Zchřadli bychom jednou také.
Nuže pojďme! Zvítězíme!
Nejen stokrát, stotisíckrát
v tělo jeho udeříme.
Srazíme-li jej až k zemi,

všichni zjasají s námi.
Potom klidně oddechnem si
ve slunci tam pod lipami.

NAJDE SPÁSU, KDO JI HLEDÁ!
RUCE K DÍLU, HLAVY VZHŮRU!

Sládek

Potkalo nás štěstí
skoro jako v pohádce.
Princezna jest volná,
lupič visí v oprátce.

5 Potkalo nás štěstí.
Bože, jak jsme zmámeni!
Všude tolik jasu.
Zlato místo kamení.

Všude tolik slunce,
10 radost, tanec, zpěv a smích.
Zapomněno všechno:
cizí vina, cizí hřích.

Zapomněna léta,
kdy jsme spásu hledali,
15 zapomněny oči
vytřeštěné do dáli,

zapomněny rány,
ústrk, bída, stesk i žal,
zapomněn, kdo křivě
20 kdysi na nás zavolal,

zapomněn, kdo vraždil,
kdo nám vrážel dýku v týl,
zapomněn, kdo k hrudi
pistolí nám zamířil.

25 Víte, jaký zázrak
uhasil těch vzteků plam,
nenechal nás pomstít
Bílou horu, Chemin des Dames?

Víte, jaký požár
30 všechny naše hněvy zžeh,
na které jsme kdysi
přisahali v okovech?

Zázrak, my že můžem
(vzpomínám jen v závratí)
35 jako všichni tvoří —
beze strachu dýchatí.

VĚČNÉ SVĚTLO

V závratné výši záhadné chrámové klenby,
v úzkostném objetí kamenných gotických růžic,
u stropu kopule, příkře se týčící do středu nebes,
visí na řetízích stříbrných
5 — jakoby utkaných z paprsků měsíce zapadajícího —
Věčné Světlo.

Dole,
na slizké, studené dlažbě,
okolo svatých, kteří již zpráchnivěli vůní kadidel,
10 okolo stěn, které páchnou těžkostí země,
u prahu oltářů zbledlých v nemocných plamenech svíc,
pod tělem ubitým a vyhublým šerem
tísni se modlíci.

Oh, ubozí
15 (šerem jim napolo vyhasly oči)
znají jen světlo z krvavé reflexe,
která náhodou dopadá s výše na sloupy nejnižších kleneb,
potřísni na chvíli oltář i Krista
a všechny ty dřevěné symboly myšlenek marných.
20 Zmizí pak
v prostoru známém jen čistotě hvězd,
by znovu se setměly kouty
i obrazy Světla svícemi osvětlované.

Jen ten, kdo nejbliž je klenbě
25 a zasněně bloudí po klávesách prastarých varhan,
kdo z hlubin mystických akordů
pohlíží k nejvyšším výším,

ten vidí svým srdcem
nad hlavou nejasně plamen Věčného Světla,
který svou vybledlou krví
probouzí naději, touhu a marnost.

30